

“Tak for Brevene De sendte mig...”

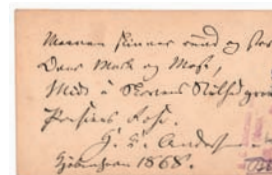
I 2005 blev samlingerne i H.C. Andersens Hus – blandt andre gode ting – beriget med adskillige væsentlige og interessante breve fra digteren. Centralt blandt erhvervelserne står ni breve fra H.C. Andersen til familien Melchior fra året 1868.

Brevene blev oprindelig udbudt på Arne Bruun Rasmussens auktion den 19. april 2005, hvor museet med held bød på to breve til henholdsvis Jonna Stampe og Michael Gjørup. Denne dag lykkedes det derimod ikke for museet at erhverve samlingen af Melchior-breve. Men ved Kulturværldiudvalgets indgriben og Kulturarvsstyrelsens velvillige støtte kunne de ni breve bevares hér i landet og føjes til museets på forhånd righoldige samling af breve fra H.C. Andersen til familien Melchior: Først og fremmest til fruén i huset, Dorothea Melchior.

Museets samling af Melchior-breve har i forvejen så omfattende og helstøbt en karakter, at den har foranlediget, at Odense Bys Museers forhenværende museumsdirektør Niels Oxenvad i skrivende stund er ved at lægge sidste hånd på et digert værk

H.C. Andersen fotograferet af Israel B. Melchior i 1868, visitkort. Doneret til museet af herregården Holsteinborg, hvor Andersen ofte kom på besøg – og var det i august 1868.

Bagside af samme visitkort, hvor digteren har nedskrevet digtet: “Maanen skinner rund og stor/Over Mark og Mose,/Midt i Skovens Stilhed groer/Poesiens Rose./H.C. Andersen/Kjøbenhavn 1868.”

om H.C. Andersens brevveksling med familien Melchior. H.C. Andersens Hus’ samling af breve til – og fra – Melchior-familien omfatter knap halvandet hundrede breve skrevet i tidsrummet fra 1862 til 1875.

Fra året 1868 er der i denne samling således nu 27 Melchior-breve, som er koncentreret omkring sommerhalvåret. De ni nyhervvede breve udfylder på kærkommen vis mindre huller i brevvekslingen fra netop den periode.

H.C. Andersen og familien Melchior

Digterens breve henvender sig som sagt først og fremmest til Dorothea Melchior (1823-85).¹ Hun var født Henriques, og det var hos hendes bror, vekselereren Martin Henriques og dennes hustru Therese, at H.C. Andersen stiftede bekendtskab med Melchior-familien. Therese Henriques var musikalsk anlagt, og hjemmet i Tordenskjoldsgade fungerede som samlingssted for danske og udenlandske sangere, musikere og komponister. Digteren begyndte at omgås familien Melchior i slutningen af 1850'erne, og deres indbyrdes relation udviklede sig siden til et inderligt venskab: Dorothea blev den sidste i rækken af H.C. Andersens nære og omsorgsfulde veninder.

Den 2. april 1860 registrerer digteren for første gang forbindelsen til Dorothea Melchior i sin almanak: I en opremsning af gaver modtaget på fødselsdagen nævnes "...Papirstrykker² af Fru Melchior...". Men bekendtskabet var indledt inden maj 1859, hvor H.C. Andersen i et brev til Dorothea takker for en broderet brevmappe, han har modtaget fra hende.³

Svigerinderne Therese Henriques (1833-82, forrest) og Dorothea Melchior (1823-85). Angiveligt fotograferet af Dorotheas datter Louise omkr. 1860. Louise har, jf. fhv. museumsdirektør Niels Oxenvad, fortalt, at hele familien, inkl. tjenestefolk, samledes, når der skulle bælgtes ærter på 'Rolighed', mens H.C. Andersen læste højt. Fotografiet kan være taget i en sådan situation, hvilket i givet fald forklarer, hvorfor Fru Melchior har et skåneforklæde på.

I 1846 var Dorothea blevet gift med sin fætter Moritz Gerson Melchior (1816-84). Han var forretningsmand og stod i 40 år i spidsen for et af de mest ansete handels-huse i København. Desuden blev han formand for Det Mosaiske Troessamfund og medlem af en lang række kommissioner og repræsentationer. Moritz og Dorotheas privatbolig på Højbro Plads nr. 21 i Kø-

Fotografiske portrætter af Dorothea og Moritz Melchior, doneret til museet af Melchior-familien i 1906, i forbindelse med etableringen af H.C. Andersens Hus.

benhavn var samlingspunkt både for en stor slægtskreds og for en lang række store personligheder fra kunst- og litteraturverdenen, som f.eks. maleren Carl Bloch, forfatteren og teaterdirektøren Robert Watt – og altså H.C. Andersen.

Andersen, som Dorothea og Moritz kaldte ham, fik efterhånden sin faste gang både i privatboligen og på landstedet 'Rølighed', der lå på den nuværende Gl. Kalkbrænderivej på Østerbro i København. 'Rølighed' blev digterens "Hjemmets Hjem", efter at det faste samlingssted i Amaliegade hos den collinske familie blev opløst ved Jonas Collins død i 1861. Digterens sidste eventyrsamling⁴ fra 1872 ind-

ledes med et dedikationsdigt, hvis slutstrofer lyder:

*"Mit hjem i Hjemmet, hvor bag Hyldens Hang
mit Liv fik Solskin og min Harpe Klang,
Dig bringer jeg taknemlig glad min Sang!"*

H.C. Andersen følte sig i dén grad hjemme, at han trods aldersforskellen kaldte sig "Søn i Huset". Han var fast torsdagsgæst hos Melchior – når han ikke lige var på rejse, sådan som han netop var det i sommeren 1868.

1868 og sommerrejsen

De nyerhvervede breve dækker perioden fra den 9. maj til den 18. august 1868. Det

H.C. Andersen og familien Melchior på trappen foran 'Rølighed', 1870, umiddelbart efter en stor ombygning og udvidelse af landstedet. Billedet er det sidste af I.B. Melchior mange optagelser med H.C. Andersen på 'Rølighed'.

Fire af de nyerhvervede breve
fra H.C. Andersen til
familien Melchior, 1868.
(Fotograferet af Bruun
Rasmussen Kunstauktioner).

første af brevene sendte H.C. Andersen fra Gent i Belgien 14 dage efter, at han drog ud på sin 26. udlandsrejse; denne gang over Holland, Belgien og Frankrig til Schweiz – og derfra gennem Tyskland hjem. Det er en rejsevant digter, der skriver hjem og beretter både detaljeret og levende om rejsens første uger. Den første uge har han tilbragt i Amsterdam hos Georg Brandt:

“...en Aften samlede Hr Georg Brandt en særdeles udvalgt Kreds; Digteren Ten Kate⁵ som fortræffeligt har gjengivet i Værs flere af mine Eventyr, læste særdeles godt nogle af disse.”

I 1869 modtog Andersen et eksemplar af Ten Kates versificerede oversættelse med

indføjjet dedikation fra oversætteren til eventyrdigteren. Dette eksemplar er nu udstillet i biblioteket i H.C. Andersens Hus.

Fra Gent gik rejsen videre til Paris, hvor H.C. Andersen opholdt sig i en uge, og over Dijon, Neuchâtel, Lausanne til Genève, hvor han blev afhentet af Jules Jürgensens søn Alfred og tilbragte knap et par uger som Jürgensens gæst.

Det var langt fra første gang, H.C. Andersen havde Schweiz som rejsemål: Faktisk havde han lagt vejen forbi ikke mindre end ni gange før. Allerede ved sit første besøg i 1833 var han blevet bjergtaget af *“det fortryllende Schweiz”* og havde knyttet nære relationer til urmager-familien Houriet-Jürgensen i Le Locle. I Schweiz følte H.C. Andersen sig hjemme og blandt venskabsindede; det var formentlig derfor, han gentagne gange vendte tilbage til bjerglandet. Han skulle siden besøge alle de kendte ‘turistområder’ i landet og knytte venskaber i både Basel, Brunnen og Genève.

Men som altid, når H.C. Andersen var på rejse, er det vanskeligt at tale om en egentlig destination: For digteren rejste stort set aldrig i lige linje til et mål og så hjem igen ad samme vej, men derimod rundt i en cirkelformet bevægelse, hvor alle besøg undervejs havde betydning, og hvor selve

rejsen var mål i sig selv. Hovedparten af de nyerhvervede breve stammer fra det, jeg ikke desto mindre vil kalde Andersens tilbagerejse fra Schweiz.

Brevene fungerer i høj grad som rejseskilddring, men beretter også om store og små tildragelser, mennesker, han har mødt, og det eventyr, han har skrevet. Centralt i dem står en lidelseshistorie, der skulle komme til at plage H.C. Andersen i flere af sommerens måneder.

‘Klumpe-Dumpe’

Lidelseshistorien tager sin tilsyneladende uskyldige begyndelse, da H.C. Andersen den 8. juni støder skinnebenet på en trækuuffert i den tyske by Bad Ems. I første omgang tager digteren fortrædeligheden med sindsro og skriver den efterfølgende dag i dagbogen:

“...midt i Gangen stod en Koffert og jeg stødte med Skinnebenet mod den saa Huden et langt Stykke blev gnavet af og det gjør ondt i Benet; jeg bader nu med »Arnika«, uvis om jeg kan reise imorgen. Større Ulykke kunde hænde, jeg vil takke min Gud og troe at det er smaa Stød han giver mig for at frelses for større. Hvor det svider! -”

Dagen derpå er det en nu noget mere foruroliget, men stadig munter digter, der skriver hjem til veninden på ‘Rolighed’:

“Kjære Fru Melchior!
[...], jeg har paa denne Reise, som det synes noget Uheld. Jeg faldt, som De veed, paa Banegaarden i Neuchatel og stødte Knæ og Albue, det blev helet, men nu har jeg igjen her i Ems stødt mig og betydeligere! De udbryder vist: “men hvorledes gaaer dog det Menneske, kan han da ikke see sig for!” Men jeg kunde ikke see mig for og det skulde nu saa være. [...] og der har man stillet en stor Trækuffert, som jeg naturligviis støder imod og støder meget haardt Skinnebenet, det var skrabet i eet Blod, hele Natten badede jeg det med Arnica som jeg endnu havde fra Schweiz, men sov kun lidt, saaledes brændte Saaret, om Morgenen pakkede jeg ind, men gik før Afreisen ned at hilse paa Fru Falsen; hun hørte mit Uheld og bad mig ikke reise før jeg havde viist Saaret til en Læge, hun meente ogsaa at man aldeles ikke turde bruge Arnica til en aaben Vunde, nu blev jeg forskrækket, thi ideligt brændte det, jeg fik Bade-Lægen hentet, han undersøgte Benet og paalagde mig at blive i min Stue og hele Dagen kjøle det med Iis; i Nat havde jeg Feber, og Lægen som imorges saae til mig, siger at jeg bør blive endnu i Dag, imorgen vil han give mig et Bind om det syge Been og da vil jeg kunde reise, med nogen Forsigtighed. [...]Hils Deres Mand og Børn, samt mine andre Venner og Veninder. Fortæl dem hvilken “Klumpe-Dumpe” jeg er. ...”⁶

Israel Berendt Melchior (1827-93), manden bag en lang række fotografier af H.C. Andersen og familien Melchior, her selv portrætteret af ukendt fotograf. Israel Berendt, Moritz' yngre bror - og svigersøn - var udover arbejdet som grosserer og fabrikant også en af Danmarks dygtigste tidlige amatørfotografer.

Fru Falsen⁷ havde efter alt at dømme ret i sin vurdering af anvendelsen af Arnica-dråberne. For Arnica Montana, på dansk kaldet Guldblomme eller Volverlej, er ifølge en af flere samstemmende kilder en blomst med følgende anvendelse:

Arnica Montana, også kaldet Guldblomme og Volverlej. Den smukke og uskyldigt udseende blomst, der skulle volde H.C. Andersen så mange kvaler. Billedet er fra en privat udgave af “Nordens Flora”, udgivet af Gads Forlag 1917-23, 2. forb. udgave.

“Guldblomme har været anvendt til utallige formål både ud- og indvortes. I dag anbefales udelukkende udvortes brug, og kun på såkaldt intakthud, d.v.s. ikke ved åbne sår, hvor den kan forårsage betændelse. Et blomsterudtræk, oftest på sprit (tinktur), øger blodgennemstrømningen og anvendes ved hævelser, forstuvninger og gigtsmerter. Ved overdrevent brug kan der ligeledes opstå betændelse og blærer.”⁸

Som kuriosum kan tilføjes, at Johann Wolfgang von Goethe anvendte Arnica mod angina pectoris og hævedede, at den reddede hans liv. Andre mener, at lægemidlet tværtimod slog ham ihjel til sidst.

Da lægen, der tilså Andersen, imidlertid ikke så nogen problemer i at bruge Arnica på åbne sår, vedblev digteren at vaske sårene med dråberne – og det har efter alt at dømme gjort ondt værre.

De næste fire breve i rækken sender Andersen fra Hamborg og Altona, hvor han på grund af skinnebenet er nødsaget til at opholde sig i længere tid, end han havde tænkt sig. Han bliver indlogeret hos bankieren John Warburg og frue, som han

havde mødt hos Melchiors i september 1866. Værtsparrer tager sig særdeles kærligt af deres gæst, sørger for, at han bliver tilset af en læge og arrangerer middagsselskaber og koncerter. Så den 16. juni skriver digteren hjem til veninden: “Jeg er dog, selv i smaa Prøvelser, et Lykkens Barn...”

Nogle dage efter er det dog svært for digteren, der gerne vil af sted til Odense, at bevare tålmodigheden: “[...] men jeg er ikke i Humeur, [...] Det gaaer noget langsomt med det Skinnebeen.”⁹ Brevet, der er præget af mismod, bliver den 27. juni efterfulgt af et, hvor H.C. Andersen er stærkt opløftet og taknemmelig efter at have modtaget brev fra Fru Dorothea – her afspejles tydeligt gensidigheden i brevvekslingen og den nære relation mellem de to venner:

“Kjære Fru Melchior!
De har i Dag atter forundt mig et Brev! som altid, et velsignet Brev! hvor er De dog god! hvor er De trofast mod Deres Venner; [...] Tak for Brevene De sendte mig til Odense, igaar fik jeg dem alle og endnu flere som der ventede mig. Det var en heel Fest at læse disse! Hvor har jeg dog mange kjærlige og trofaste Venner...”

I dette brev fortæller digteren også om tilblivelsen af eventyret “Herrebladene”¹⁰ – og om, hvordan skriveprocessen ellers typisk udfoldede sig i de hjemlige omgivelser: “De sidste 18 Dage har jeg jo været

Patient; dog iforgaars kom min Musa til et kort Besøg, og fortalte mig om "Herrekortene" i Kortenspil. Det er et rigtigt Børne-Eventyr; og til Ære for min lille Ven William¹¹ har jeg kaldt Hovedpersonen deri William. I Rolighed paa "Rolighed" kommer min Musa vel til et længere Besøg; om hun møder i Odense veed jeg ikke."

Langt om længe lykkes det for H.C. Andersen at få lægens tilladelse til at drage af sted til det planlagte besøg hos biskop Engelstoft¹² i Odense. Derfra sender han den 3. juli et kortfattet brev til fru Melchior, hvori han melder sin ankomst til København og 'Rolighed' den efterfølgende dag: "[...] da tillader jeg mig, efter Deres venlige Indbydelse, at kjøre fra Banegaarden lige ud til "Rolighed", hvor jeg uendeligt glæder mig til at see Dem Allesammen og veed, at jeg er velkommen; der haaber jeg, Benet snart vil heles, uagtet jeg i Dag ikke er meget glad ved dets Udseende, nu paa fjerde Uge efter Stødet."¹³

Efter hjemkomsten indlogerede H.C. Andersen sig i de to værelser, der i 1865 var blevet stillet til rådighed for ham på 'Rolighed'. Her blev han den næste måneds tid, hvorefter han foretog en sensommerrejse til herregårdene Holsteinborg og Frijsenborg. Fra Frijsenborg sendte han det sidste af de ni breve – og nu lakkede lidelseshistorien omsider mod enden: "Cancellieraad Ditzel har allerede i Dag været at see til mit Been og mener at jeg nu skal lade

Familien Melchiors landsted 'Rolighed' som det så ud i 1868, da H.C. Andersen skrev til Dorothea dér. Året efter blev landstedet bygget om og udvidet.

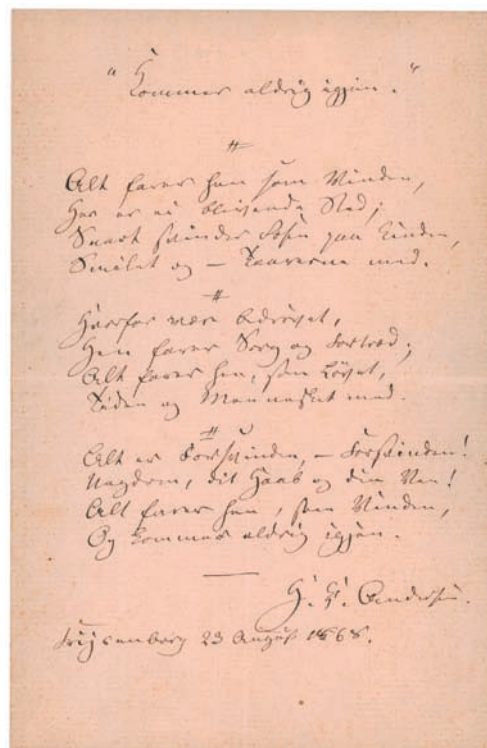
det skjøtte sig selv, det er kun den stærke Varme som forårsager Ulempen..."¹⁴

Oplevelsen fik imidlertid ikke Andersen til at afstå fra at bruge Arnica fremover. Universalmidlet har givetvis virket lindrende i mange tilfælde – men da digteren i 1872 i Innsbruck atter forsøgte at behandle slag og sår med midlet, gentog lidelserne sig.

“En særdeles udvalgt Kreds...”

De ni breve er vidnesbyrd om H.C. Andersens europæiske rejseliv. Om hverdagsagtige og plagsomme fortrædeligheder – og netop derfor om en dyb fortrolighed og et inderligt venskab.

Få dage efter, at H.C. Andersen skrev det sidste af de nyhervvede breve til Dorothea Melchior, bar hele den trælse skinnebends-historie frugt i form af det vemodige digt "Kommer aldrig igjen", med begyndelseslinjen "Alt farer hen som Vinden". Her ses det originale manuskript, som museet erhvervede i 2001. Man kan læse mere om tilblivelsen i Ejnar Askgaards artikel "Det utroligste – om sidste års erhvervelser", Fynske Minder 2001.

Da H.C. Andersen selv for "hen som Vinden", skete det, efter at Dorothea Melchior i halvanden måned havde givet den døende opmærksom og kærlig pleje på 'Rolighed'. Visitkort med træsnit fra Illustreret Tidende. Træsnittet blev til på grundlag af en tegning udført af tegneren Knud Gamborg, der havde fået adgang til værelset, hvor den døde digter lå. (Tegningen befinder sig på Det Kgl. Bibliotek).

H.C. Andersens Hus: Den del af udstillingsafsnittet "Livet", der omhandler digterens relation til familien Melchior. Her kan man bl.a. se Andersens sidste store papirklip til Dorothea Melchior og billedbogen til hendes barnebarn, Charlotte Melchior (1871-1926).

Det fremgår tydeligt af H.C. Andersens breve, at fru Melchior har været ham en både inspirerende og fortrolig korrespondancepartner. Han har glædet sig over at modtage breve fra hende, ligesom han har nydt at kunne udfolde sine oplevelser i brevene til hende. Brevene er ofte præget af en munter og humoristisk indgangsvinkel til rejsens tildragelser, ligesom digteren omvendt heller ikke lægger skjul på, når der er noget, der trykker ham, og humøret er i bund. Hændelser og oplevelser, der i

dagbogens mere kortfattede form er relativt nøgternt beskrevet, får i brevene til Dorothea krop og sjæl, når de skildres levende og detaljeret.

Brevene er derfor en vigtig kilde til forståelse af den sidste del af digterens liv, sociale relationer og produktion. De udgør i sandhed "en særdeles udvalgt kreds": Og derfor sender vi en stor tak til Kulturarvsstyrelsen, der sikrede, at disse breve endte deres rejse i dansk offentligt eje.

Noter

1. Et enkelt kortfattet brev fra Holsteinborg den 14. august 1868 er til Hr. Melchior.
2. Ordet 'papirstrykker' eller 'papirstryk' figurerer ikke i Ordbog over det Danske Sprog - i perioden 1700-1950 (ODS). Men H.C. Andersen bruger det flere steder i sine dagbøger: "Fik en Papirstrykker med Tassos billede" (juleaften 1848), "... en Glas Papirstrykker med Thorvaldsens Billede" (fødselsdagen 1871), "Jeg forærede Sara Thorvaldsen ... en Papirstrykker." (9. oktober 1872). En 'trykker' kan jf. ODS betyde en blæksuger (med trækpapir klædt redskab til at sugе det våde, overskydende blæk fra skriften på papiret), så jeg forestiller mig, at der er tale om enten sådan et redskab eller måske mest sandsynligt om en dekorativ genstand til at forhindre papirer eller breve i at flyve væk, altså som dét vi i dag kender som en brevpresse.
3. Brev fra H.C. Andersen til Dorothea Melchior, den 30. maj 1859. Afskrift på Det Kongelige Bibliotek.
4. Dedikationsdigt i *Nye Eventyr og Historier*, 1872.
5. Jan Jakob Lodewijk ten Kate (1819-89): Hollandsk forfatter og præst – og oversætter. Han skrev en mængde digte med religiøs grundtone, samt legender og eventyr.
6. Brev fra H.C. Andersen til Dorothea Melchior, Ems den 10. juni 1868.
7. Jorgine Elisabeth de Falsen, født Rosenkrantz (1799-1869). Enke efter Kontreadmiral Jørgen Conrad de Falsen. Opholdt sig, med en række andre bekendte, på kurstedet Bad Ems samtidig med H.C. Andersen.
8. Kilde: www.dsgnet.dk. Morten Arnika(!) Skydsgaard fra Steno Museet i Århus udtaler: "Det har angiveligt været forkert, at Andersen har brugt det i sårbehandlingen, selv om den ortodokse terapi stadig var mere mangfoldig dengang."
9. Brev fra H.C. Andersen til Dorothea Melchior, Altona den 24. juni 1868.
10. "Herrebladene" udkom første gang på engelsk med titlen "The Court Cards" i *Riverside Magazine*, januar 1869.
11. William Melchior, Dorotheas dengang 7-årige barnebarn, der tragisk nok døde november samme år. Andersen skrev da et mindedigt til de sørgende efterladte, "Lille William" (Saa fløj du fra os, hen hvor ingen veed...). Ikke mindre end 3 af Dorothea og Moritz' børn og 5 af deres børnebørn døde inden deres fyldte 30 år.
12. Christian Thorning Engelstoft (1805-89). Dr.theol., biskop over Fyns Stift 1852-89.
13. Brev fra H.C. Andersen til Dorothea Melchior, Odense den 3. juli 1868.
14. Brev fra H. C. Andersen til Dorothea Melchior, Frijsenborg ved Århus den 18. august 1868.

“Thank you for the letters you sent to me...”

In 2005, Odense City Museums – assisted by Denmark’s National Cultural Heritage Agency – had the good fortune to obtain nine letters written by Hans Christian Andersen to the Melchior family in 1868. The letters fill small gaps in the collections’ already abundant correspondence between the writer and Mrs Dorothea Melchior (1823–85), his last close friend and confidante. The letters serve as a travel diary from Andersen’s summer journey through the Netherlands, Belgium and France to Switzerland – and from there, through Germany, back to Copenhagen. At the same time, the letters bear witness to a close friendship between these two letter writers in the form of personal depictions of Andersen’s perceptions great and small, the people he met and the fairy

tales he wrote. A key aspect of the letters is a tale of suffering: Andersen developed an ankle sore on the trip that tormented him all summer long. A doctor advised him to apply drops of arnica, which can cause infection in open sores. This treatment presumably prolonged Andersen’s healing process needlessly. In his letters, the writer makes it abundantly clear that this restriction on his exertions has made him despondent. Yet in other letters, he affects a cheerful, humorous approach to his affliction and the other incidents of the summer. The letters are an important source for understanding the last segment of the life and work of Hans Christian Andersen, and for this reason we are grateful to have the opportunity to add them to our collections.